

Leren Filosoferen

Zevende avond

Vrije wil?

- Swaab, Lamme, Dijksterhuis: “Wij zijn ons brein”
 - Verhalen over bewustzijn en vrije wil onwetenschappelijk
 - Convergentie: gedragsstudies en neurowetenschappen
 - Gedrag uitsluitend bepaald door omgeving (vgl. Locke: tabula rasa)
- Maar: wat ligt er ten grondslag aan dergelijke onderzoeken?

Vrije wil

Vrije wil

- + René Descartes: res cogitans
- + Gottfried Leibniz: materialisme kan denken niet verklaren
- – De la Mettrie: mens is een machine
- – Pierre-Simon Laplace: determinisme
- – Paul & Patricia Churchland: epifenomeen
- ± Daniel Dennett: compatibilisme
- + Stuart Kauffman: agency

Dualisme / monisme

- Dualisme: materie / geest
 - Autonome domeinen met onderling verband
 - Descartes, Leibniz
- Monisme: òf materialisme òf mentalisme
 - Materialisme: natuurwetten
 - De la Mettrie, Laplace, Churchland
 - Mentalisme: bv. Solipsisme
- Vgl. realisme / idealisme

Compatibilisme

- Vrije wil als oorzaak is in overeenstemming met natuurwetten
- Daniel Dennett: we kunnen niet vaststellen hoe natuurwetten mentale toestanden bewerkstelligen (intentional, design, physical stance)
- Stuart Kauffman: de wereld is niet te begrijpen zonder rekening te houden met de mens en zijn motieven

Doen en overkomen

- Waar komt gedrag vandaan?
 - Doen: neus peuteren
 - Overkomen: de hik
 - Grijs gebied: “laatste sigaret”
- Onderscheid: wie is verantwoordelijk?
- *Normatief* verschil van mening: overeenstemming door discussie

Bewuste controle

- Bewuste controle → vrije wil
- Innerlijke of uiterlijke dwang → geen vrije wil
- Benjamin Libet: beslissing al genomen voordat we ons ervan bewust zijn
- Wegner: vrije wil is een illusie
- Bransen: eerst bewuste controle, dan automatisch (zwemmen, fietsen, autorijden)

Bewuste controle

Vastberadenheid

- Inspanning door wilskracht
- Sporters: wilskracht op de automatische piloot
- Flow: volledig opgaan in wat je doet
- Vastberadenheid: vrij zijn zonder keuzevrijheid
 - Reflexieve, instemmende relatie met waarden en doelen
- Fanatisme: slaaf zijn van je gemoed
 - Geen reflexieve instemming met waarden en doelen

Meningen

- Vrij zijn => mening hebben en ermee instemmen
- Bewuste controle niet noodzakelijk
- Vastberadenheid: stabiele waardeoriëntatie
- Geen keuzemoment, maar een toestand
- Maar: open staan voor kritiek
- Vastberadenheid: dingen doen
- Fanatisme: je dingen laten overkomen

Normatieve gedragswetenschap

- Gedrag speelt zich af in leefgemeenschap
 - Niet 'biljartbal-causaliteit'
 - Maar taal & betekenis
- Gevolgen:
 - Normen i.p.v. data
 - Experimenten om *normen* te onderzoeken
 - Waarop is het gezag van de onderzoeker gebaseerd?

Relaties tussen begrippen

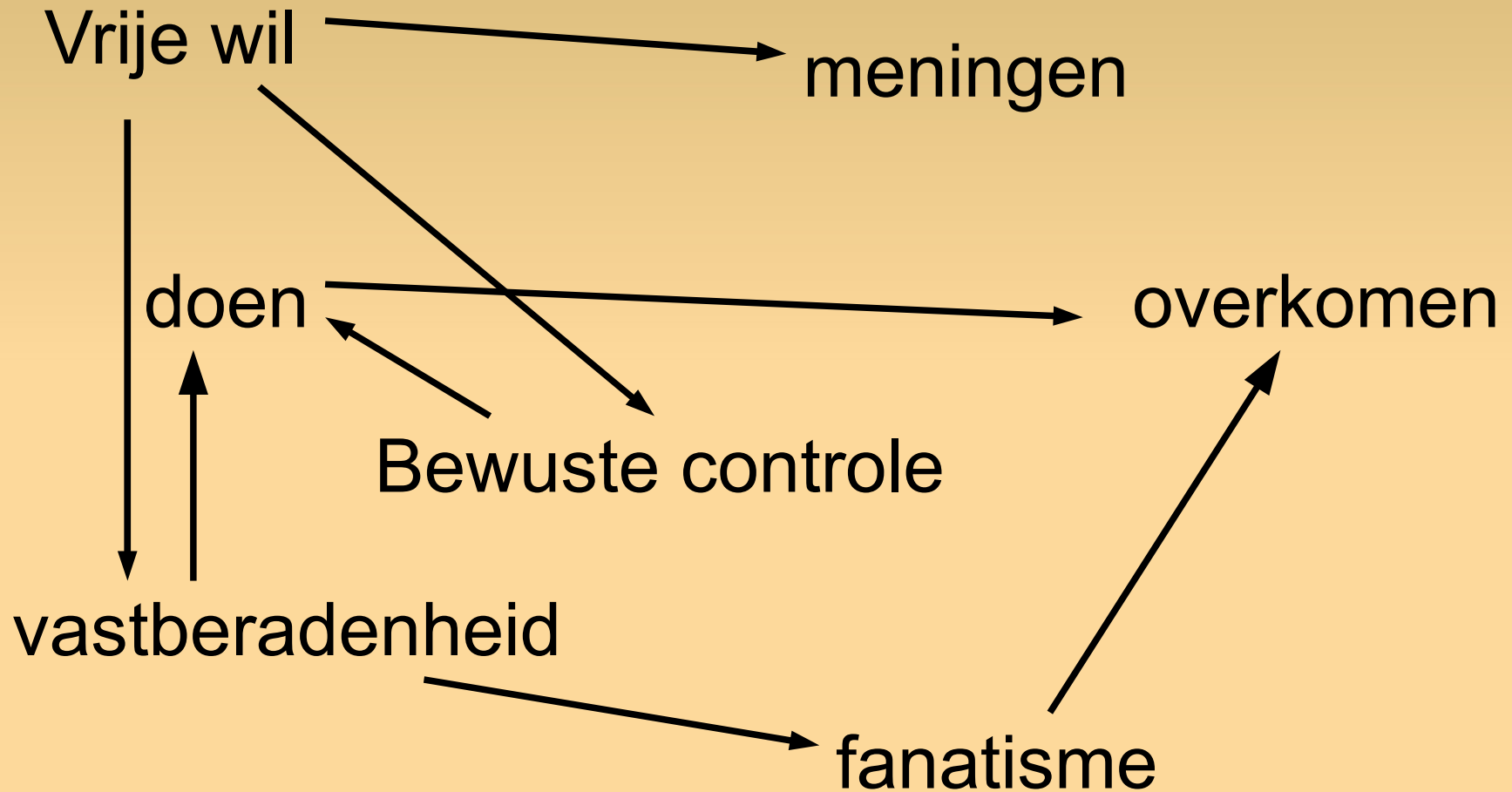
- Met behulp van begrippen creëren we denkbare werelden
- Niet denkbaar => onbegrijpelijk
 - Wat zijn dan de relaties tussen begrippen?
- Wat is denkbaar?
 - Begripsonderscheidingen (vb. doen / overkomen)
 - Voorbeelden gebruiken
 - Intuïties toetsen (noodzakelijkheid, niet gangbaarheid)

Andere soorten relaties

- Overeenkomsten tussen begrippen
 - Identiteit (numeriek / specifiek)
 - Analogie
- Subject – predikaat – object

Relaties

Vragen 1

- Kun je je voorstellen dat je geen vrije wil hebt?
- Zou dat invloed hebben op je manier van leven?
- Betekent “vrije wil hebben” dat je zomaar wat doet?
 - Zo niet, waarom doe je dan wat je doet?
- Wat zou Swaab, Lamme en Dijksterhuis hebben genoodzaakt om hun boeken te schrijven?

Vragen 2

- Wat is het verschil tussen bewuste controle en de automatische piloot?
 - Bij fietsen en problemen oplossen?
- Wat heb je nodig voor vastberadenheid?
- Normatief: verantwoordelijkheid, schuld, toerekeningsvatbaarheid. Hoe absoluut zijn de normen?
- Begripsrelaties: hoe komen we tot onderscheiden als doen / overkomen?

Casus: rechtvaardigheid

- Wat is rechtvaardigheid?
- Wat maakt iets onrechtvaardig?
- Is dat objectief vast te stellen?
- Of is het een zaak van een persoonlijk oordeel?
- In hoeverre kan rechtvaardigheid dwang noodzakelijk maken?
- Hoe ziet een rechtvaardige wereld er uit?